

Motion till riksdagen

1988/89:Ub673

av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m)

Högskolefrågor

I denna motion redovisar vi vår syn på vissa utbildningar och föreslår i några fall dimensioneringsförändringar. De ekonomiska konsekvenserna redovisas i vår motion angående budgetfrågor inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Under de senaste fyra åren har vi i våra motioner påvisat hur den stora ökningen av akademiker för femton år sedan främst togs om hand av den starkt expanderande offentliga sektorn. De flesta högskoleutbildningarna är alltså riktade mot denna sektor, medan grunden för Sveriges framtida utveckling främst ligger inom den privata sektorn. Våra förslag om minskning av antalet platser på flera av de utbildningslinjer som är riktade mot den offentliga sektorn har i flera fall vunnit gehör.

Vi har länge förespråkade minskad styrning och planering och större flexibilitet vid våra universitet och högskolor. Ett slopande av flera utbildningslinjer inom det filosofiska fakultetsområdet skulle inte bara ge ökad frihet för de studerande utan också göra det lättare att anpassa utbildningen till en förändrad verklighet. I andra fall, där linjesystemet har en reell funktion att fylla, har vi efterlyst större långsiktighet i dimensioneringen.

Av budgetpropositionen att döma har denna syn vunnit förståelse inom utbildningsdepartementet och UHÄ. UHÄ har fått i uppdrag att bedöma framtida behov av högskoleutbildad arbetskraft och möjligheterna att rekrytera studerande. De demografiska förändringarna och de minskade ungdomskullarna kommer att leda till ökad konkurrens om de ungdomsstuderande. Från den utgångspunkten är det riktigt av regeringen att nu stoppa fortsatt utbyggnad av nya högskolor.

Utlokalisering av högskoleutbildning kan givetvis ske. Men några nya organisatoriska enheter bör inte byggas upp. I stället måste ansträngningarna koncentreras till att förbättra högskoleutbildningarna i kvalitativt hänseende. Vi har i vår motion rörande utbildningspolitiken av detta skäl föreslagit att forskning skall ingå i tjänsten för alla forskningskompetenta högskolelärare.

Vi ser hur den socialdemokratiska regeringen stegvis har anammat våra förslag på högskoleområdet. Konkreta exempel är bl.a. avskaffande av regionstyrelserna, införande av en fil.kand.-examen och av s.k. individuella linjer. Det är också ett steg i rätt riktning, då regeringen nu föreslår att de fristående kurserna tillförs ökade resurser. Det återstår emellertid mycket att göra och vi har i vår partimotion på det utbildningspolitiska området föreslagit en rad åtgärder för att komma till rätta med problemen på högskoleområdet.

Regeringens budgetproposition föreslår vissa förstärkningar av resurserna till de samhällsvetenskapliga och humanistiska utbildningssektorerna i enlighet med vad vi tidigare begärt. Samtidigt sker en neddragning av resurserna till de tekniska utbildningarna liksom till vård- och lärarutbildningarna. Vi finner detta olyckligt. Det finns stora såväl kvalitativa som kvantitativa brister inom dessa utbildningsområden. Den nu föreslagna neddragningen av resurser kommer att resultera i en ryckighet, som inte främjar en positiv utveckling. Regeringen har vid ett tillfälle valt att främja forskningen, vid ett annat grundutbildningen. Resultatet har blivit en kraftig minskning av anslagen per capita. Regeringen bör analysera grundutbildningens problem och redovisa sina förslag i nästa års budget.

Internationalisering

Som vi framhållit i flera andra sammanhang är internationaliseringen av högskolan ett viktigt mål. Inte minst gäller detta samverkan inom Europa med sikte på en svensk EG-integration. Detta förutsätter – som UHÅ påpekat – en intensiv satsning på utveckling av utbildning på främmande språk för att det internationella studerandeutbytet skall kunna intensifieras. UHÅ har därför föreslagit en uppräknig av anslaget D6. med två miljoner kronor. Regeringen ställer sig dock kallsinnig till en ökning av anslaget, vilket vi finner anmärkningsvärt mot bakgrund av den ökade internationaliseringen. Vi delar UHÅ:s bedömning och anser det väsentligt att anslaget ökas med två miljoner kronor.

Däremot finner vi det mot bakgrund av resursknappheten mindre angeläget att under samma anslagspost bevilja ökade medel för information och systemkostnader för datasystem för central antagning genom ett engångsanslag på sju miljoner kronor. Vi har i vår partimotion om utbildningspolitiken krävt ändrade tillträdesregler, vilket kraftigt minskar den centrala antagningen.

Därtill har vi krävt minskat uppgiftslämnande till LADOK (lokalt ADB-baserat studiedokumentationssystem). Regeringen föreslår ytterligare en och en halv miljon kronor till LADOK och för allmänt administrativt utvecklingsarbete inom högskolan. Vi anser det orimligt att förstärka byråkratin samtidigt som nedskärningar görs av resurserna för högskolans grundutbildning.

Vi har i vår partimotion rörande Sverige och den Europeiska gemenskapen föreslagit att särskilda medel bör anvisas för information om det europeiska samarbetet. Anslaget bör kunna användas för enskilda organisationers informationsverksamhet men även utnyttjas för stipendier till skolelever och högskolestuderande.

Vi har i samma motion framhållit behovet av att EG-litteratur finns tillgänglig vid högskolorna.

Vi föreslår i en annan motion att ett nytt anslag inrättas för "Information och stipendier för att främja samverkan med EG". Vi föreslår att 5 miljoner kronor anvisas för detta ändamål.

I slutet av 1988 publicerade Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) en rapport, som närmare granskade ekonomutbildningen på högskolenivå. Den i hög grad kompetenta granskningsgruppen var synnerligen kritisk till den nuvarande utbildningen.

Av ekonomutbildningen i Sverige kan enligt IVA bara en liten del sägas vara "av högsta internationella klass". Svårigheterna är stora att rekrytera lärare och forskarstuderande. Den svenska forskningen har svårt att hävda sig internationellt. Det saknas enligt IVA en ämnesmässigt professionell ledning och utbildningen saknar kvalitetsprofil.

"Kort studietid, få undervisningstimmar och schablonmässig examination gör att kunskaper om fundamentala metoder och modeller ofta är mycket ytliga". Basblocket beskrivs som "en misslyckad hybrid". Som skäl för det kategoriska påståendet anförs: "En grundlig teoretisk skolning å ena sidan och en solid träning i ekonomiska tekniker å den andra sidan låter sig inte utan vidare förenas i en och samma utbildning. De förhoppningar som fanns att enbart basblocket i ekonomlinjen skulle ersätta handelsinstitutens utbildningar har inte infriats".

Även om vissa punkter kan diskuteras, förefaller arbetsgruppens slutsatser vara väl underbyggda. Ekonomutbildningen har i dag inte den kvalitet som kan krävas. Detsamma gäller många andra högskoleutbildningar.

Vi har från början varit starkt kritiska till uppdelningen av ekonomutbildningen i ett basblock och en fördjupningsdel. Vi har aldrig accepterat att basblocket på ett fullgott sätt kan ta över handelsinstitutens utbildning av "praktiska ekonomer".

Vi har också ställt oss avvisande till regeringens förslag och riksdagens beslut att ekonomlinjens fördjupningsdel skall inrättas på alla orter – 20 högskoleenheter – där basblocket finns. Som vi framhållit i vår partimotion om utbildningspolitiken bör den forskningsförberedande högskoleutbildningen (teoretiska utbildningar och påbyggnadskurser, som berättigar till forskarutbildning) koncentreras till enheter med fasta forskningsresurser samt till de större högskolorna Växjö, Karlstad och Örebro (de tidigare universitetsfilialerna). Det hindrar inte, att fördjupningsdelen av ekonomlinjen utlokaliseras till de mindre högskolorna, *men ansvaret skall ligga kvar hos de enheter som har att ombesörja den forskningsförberedande högskoleutbildningen.*

Vi vill än en gång erinra om att utsplittringen av ekonomlinjens fördjupningsdel står i bjärt kontrast mot vad som förordats på sakkunnigt håll. Bl.a. anförde ordföranden i planeringsberedningen för AES-sektorn i en reservation till den anslagsframställning från UHÄ, som föregick förra årets budgetproposition, att beredningen "förordar att de åtgärder som är möjliga att vidta inom ramen för tillgängliga resurser disponeras så att satsningar för att säkerställa och om möjligt höja utbildningens kvalitet prioriteras före kvantitativ expansion av befintliga utbildningar, etablering av utbildningar på nya orter respektive inrättande av nya utbildningar". Detta ligger helt i linje med såväl vår syn som den som lagts i dagen av IVA:s arbetsgrupp och andra sakkunniga.

Regeringen har emellertid valt en annan väg. Förra året beslutade riksdagen i enlighet med regeringens förslag att fördjupningsdelen av ekonomutbildningen skall finnas i Falun/Borlänge, Östersund och Eskilstuna/Västerås. Nu vill man gå vidare och inrätta motsvarande utbildning i Jönköping, Skövde och Gävle/Sandviken. Samtidigt vet vi, att vid de mindre högskolorna har endast 25 procent av högskollärarna avlagt doktorsexamen – andelen torde vara än mindre vid de ekonomiska institutionerna.

Om utbildningen skall ombesörjas av enbart institutionsbundna lärare vid de mindre högskolornas institutioner, kan man inte längre hävda att den äger rum på vetenskaplig grund. Skall det vetenskapliga kravet infrias, måste de mindre högskolorna beträffande i varje fall fördjupningsdelen söka hjälp från institutioner vid högskoleenheter som normalt har att meddela sådan undervisning.

Vi motsätter oss inte att fördjupningsdelen av ekonomlinjen ges vid de mindre högskolorna, men av kvalitetsskäl skall i sådana fall hela ansvaret vila på de universitet och högskolor, som har att ombesörja forskningsförberedande högskoleutbildning inom ekonomlinjen. Det är också de som bör uppbära anslag för sådan undervisning.

Vi avvisar alltså förslaget att fördjupningsdelen av ekonomlinjen inrättas vid högskolorna i Jönköping, Skövde och Gävle/Sandviken. Motsvarande medel bör i stället fördelas på de universitet och högskolor som i sin tur kan utlokalisera den aktuella undervisningen till de mindre högskolorna.

De problem som nu aktualiserats för ekonomlinjen gäller också till stor del andra högskoleutbildningar inom AES-sektorn. Riksdagen begärde förra året att regeringen skulle återkomma med förslag om kvalitativa förbättringar inom sektorn. Regeringen har valt att föreslå vissa resursförstärkningar. Problemen har dock inte lösts därmed.

Regeringen bör få i uppdrag att snarast möjligt inför riksdagen redovisa en jämförelse mellan den högre utbildningen i Sverige och den i andra länder inom AES-sektorn, särskilt ekonomlinjen, samt framlägga förslag om kvalitetshöjande åtgärder. Dessa bör inte enbart avse resursförstärkningar utan också innebära förslag beträffande utbildningens organisation och ansvarsfördelningen mellan å ena sidan universiteten och de större högskolorna och å den andra sidan de mindre (nya) högskolorna, allt i syfte att garantera en utbildning enligt högskolelagens formulering "på vetenskaplig grund".

Den systemvetenskapliga linjen är den viktigaste högre utbildningen för administrativt inriktat arbete inom dataområdet. Från denna linje kommer en allt större del av systemerare, projektledare och utredare att hämtas. Dessa yrkeskategorier får en avgörande betydelse för den framtida utvecklingen. Det är särskilt viktigt att utbildningen behandlar systemteknik och relationerna teknik, människa och samhälle. Här ställs stora krav på kvalitet i utbildningen liksom också inom vissa specialområden som systemutformning, systemförvaltning och datakommunikation.

Vi föreslår, att den systemvetenskapliga linjen förlängs från 120 till 160 poäng för att trygga kvaliteten i utbildningen. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Vårdutbildningar

Regeringen föreslår beträffande *läkarutbildningen* en utökning av antalet nybörjarplatser på läkarlinjen i Umeå, vilket vi tidigare föreslagit för att komma till rätta med den regionala obalansen. Samtidigt föreslår regeringen en motsvarande minskning av antalet platser vid läkarlinjen i Lund.

Såväl socialstyrelsen som landstingsförbundet anser att det framtida behovet av läkare har underskattats och att antalet nybörjarplatser bör ökas. När dessutom läkarförbundet i en samnordisk prognos förutspår en framtida läkarbrist i Sverige bör en utökning ske i Umeå utan att motsvarande minskning sker i Lund. Dessutom är argumentationen för en minskning i Lund svag - enda skälet skulle vara att tidigare nedskärningar av läkarutbildningen skett i Stockholm, Linköping och Göteborg men icke i Lund. Detta är knappast tillfyllest.

Antalet nybörjarplatser bör - som regeringen föreslagit - öka med 20 i Umeå. Däremot bör inte motsvarande minskning göras i Lund. Detta medför enligt regeringens beräkningar en ökning av kostnaderna under budgetåret på 543 000 kronor.

Därtill har emellertid regeringen motsatt sig den utökning av anslaget för medicinsk forskning och forskarutbildning till Umeå, som enligt UHÄ bör följa med utökningen av antalet platser i grundutbildningen.

Vi delar inte regeringens uppfattning och är inte beredda att acceptera några nya principer beträffande anslagstilldelningen på det medicinska området. Samma kvalitet i utbildningen och kostnader för övrigt bör gälla för Umeå som för läkarutbildningen i övrigt.

Lärarytbildningar

Vi har tidigare med all kraft motsatt oss beslutet om ny *grundskollärarytbildning*, då det enligt vår mening leder till en kvalitetsförsämring. Eftersom den nya utbildningen nu kommit igång, blir det angeläget för oss att i fortsättningen påvisa brister och sträva efter att åstadkomma förbättringar.

Vid behandlingen av förra årets budgetproposition visade det sig, att prognosen var felaktig. Det behövdes långt fler lärare än man räknat med. Riksdagen tog hänsyn till detta och motsatte sig regeringens förslag till nedläggning av lärarytbildningarna i Kalmar och Gävle/Sandviken. Vidare beslöts att utbildning av grundskollärare med inriktning på tidigare årskurser skulle finnas i Uppsala. Nu tar regeringen den bristfälliga rekryteringen till intäkt för att föreslå en "frysning" av antagningen till utbildningen på dessa orter. De bör dock enligt regeringen få fortsatt planeringsanslag.

Vi kan inte acceptera regeringens synsätt. Den har trumfat igenom en dålig lärarytbildning i riksdagen. Svaret har blivit långt färre sökande än man räknat med. Samtidigt har behovet av nya lärare visat sig större än vad som förutspåtts. Skolan riskerar att hamna i en besvärande lärarkris.

I den krissituation som uppstått bör dock enligt vår mening kvalitetsaspekten överordnas kvantitetsaspekten. Ingenting säger, att de tre berörda högskoleenheterna skulle få färre sökande än de andra. Tvärtom kan de på grund av ett års uppehåll ha ett större rekryteringsunderlag och vara bättre rustade än andra.

Vi föreslår därför, att grundskollärautbildning skall äga rum som planerat i Kalmar, Gävle/Sandviken och Uppsala, allt enligt riksdagens tidigare beslut.

Mot. 1988/89
Ub673

Regeringen föreslår en minskning av antalet nybörjarplatser på *vårdlärarlinjen* med 30, att fördelas med 6 platser vardera i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå. De föreslagna neddragningarna är marginella och samtidigt anges behovet av vårdpersonal öka. Den splittrade minskningen leder heller inte till någon påtaglig besparing. Förslaget är enligt vår mening dåligt underbyggt. Det bör därför avvisas.

Lärarhögskolan i Stockholm

Regeringen begär bemyndigande av riksdagen att lokalisera huvuddelen av lärarhögskolans i Stockholm verksamhet till Södertälje. Detta skulle enligt regeringens mening lösa högskolans lokalproblem.

Det framgår av budgetpropositionen, att en väsentlig del av HLS:s verksamhet förutsätts bli kvar i Stockholm eller dess nära grannskap, hela den ämneestetiska delen vid universitetet samt idrottslärarlinjen och förskollärautbildningen i Solna och Blommensberg. Högskolestyrelsens krav om en till en plats sammanhållen utbildning tillgodoses inte genom förslaget.

De långa resorna kan bidra till att göra studier vid HLS mindre attraktiva. Detta är besvärande i en situation, då rekryteringen av lärarkandidater framför allt sviktat i storstadsregionerna och även i Stockholm. Till detta kommer, att endast överslagsmässiga beräkningar redovisats beträffande kostnaderna. Inte heller har några andra alternativ till lokalisering redovisats. Vi anser att lärarhögskolan i Stockholm måste finnas på en plats som innebär att den kan vara hela Stockholmsområdets lärarhögskola.

Regeringen bör utreda HLS:s lokaliseringsproblem närmare och återkomma till riksdagen med alternativa förslag.

Journalistutbildning

Inom sektorn för kultur- och informationsyrken föreslår regeringen en välbehövlig upprustning. Vi hälsar med tillfredsställelse, att en ny variant införs inom journalistutbildningen. Alternativet med en 40-poängs kurs efter avslutade 120 poäng inom valfria områden men med behörighet för forskarutbildning, dvs en fil.kand.-examen, bör kunna tillföra yrket en behövlig kompetensförstärkning.

Det har framstått som alltmer angeläget, att det görs en åtskillnad mellan journalistens och informatörens roll. Från den utgångspunkten är det bra att regeringen föreslår en allmän informationslinje.

Vi förutsätter att den journalistutbildning som skall förläggas till Norrland lokaliseras till Umeå. Endast Umeå universitet har tillräcklig mångsidighet och kapacitet för att ge en kvalitativt acceptabel utbildning.

Genom att huvuddelen av resurserna anslås via yrkesutbildningssektorerna – något som vi kritiserat i andra sammanhang – är vissa ämnesområden ständigt hotade. Det är inte sällan fråga om kanske "udda" språk, som dock varken universiteten eller det svenska samhället har råd att vara utan. Slaviska institutionen i Lund har nämnts som ett sådant exempel.

Vi vill erinra om att den s.k. "minikrysslistan" reglerar villkoren för ett antal små discipliner. Genom denna lista, som är intagen i statsloggaren, fastställs var ansvaret skall ligga för att studiemöjlighet finns i vissa ämnen med få studerande.

För att undanröja den oro som finns och för att åstadkomma viss behövlig upprustning bl.a. av de små institutionerna föreslår vi, att LIF-anslaget förstärks med ytterligare fem miljoner kronor.

Forskning och forskarutbildning

Vi har en ambition att åstadkomma största möjliga drägliga förhållanden för de forskarstuderande. Det är därför angeläget, att i flertalet fall utbildningsbidragen omvandlas till doktorandtjänster. Vi anser att denna utveckling bör påskyndas. Vid vissa fakulteter har det dock visat sig mera ändamålsenligt att förena utbildningsbidrag med assistenttjänster, vartill kommit att högskolan i fråga tecknat avtal med försäkringsbolag för att trygga doktoranden i socialt hänseende.

Riksdagen bör föreslå regeringen, att respektive fakultet ges möjlighet att disponera anslaget för stöd åt forskarstuderande på sådant sätt att den för fakulteten och den studerande bästa utformningen uppnås.

Regeringen föreslog i sin proposition om särskilda regionalpolitiska insatser för Bergslagen och norra Sveriges inland en tillfällig förstärkning om 2,4 miljoner kronor till informationsteknologisk forskning vid universitetet i Umeå. Riksdagen beslutade, att medel av motsvarande storleksordning skulle anvisas även för budgetåret 1989/90 och därefter bli permanenta. Oberoende av detta har dessutom en professur inrättats i datalogi vid universitetet i Umeå. Regeringen tar nu detta till intäkt för att föreslå att endast 1,2 miljoner kronor bör anslås som förstärkning till den informations-teknologiska forskningen i Umeå.

Detta synes vara ett missförstånd av regeringen. Riksdagen bör därför anslå ytterligare 1,2 miljoner kronor som förstärkning till den informations-teknologiska forskningen vid Umeå universitet för budgetåret 1989/90.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en studie av utvecklingen av per capita-resurserna inom grundutbildningen inom teknisk sektor samt att regeringen återkommer med förslag med anledning av den utförda analysen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av resurser för att verka för en ökad internationalisering,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansvaret för utbildning utöver grundnivån,

4. att riksdagen avslår regeringens förslag om att inrätta ekonomlinjens fördjupningsdel vid högskolorna i Jönköping, Skövde och Gävle/Sandviken,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheterna att bedriva utlokaliserad utbildning,

6. att riksdagen hos regeringen begär analys och åtgärder i syfte att höja utbildningens kvalitet inom AES-sektorn i enlighet med vad som i motionen anförts,

7. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till förlängning av den systemvetenskapliga linjen i enlighet med vad i motionen anförts,

8. att riksdagen beslutar att läkarutbildning skall bedrivas i Umeå utan att motsvarande minskning av antalet utbildningsplatser sker i Lund,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna rörande anslagstilldelningen på det medicinska området,

10. att riksdagen beslutar att grundskolläroverutbildning från och med budgetåret 1989/90 skall bedrivas i den omfattning som anges i tidigare riksdagsbeslut.

11. att riksdagen avslår regeringens förslag att minska antalet nybörjarplatser i vårdläroverutbildningen,

12. att riksdagen hos regeringen begär att regeringen återkommer med alternativa förslag till lokalisering av högskolan för läroverutbildning i Stockholm,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om journalistutbildningens lokalisering,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkning av LIF-anslaget, samt

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om doktorandtjänster och utbildningsbidrag.

Stockholm den 25 januari 1989

Ann-Cathrine Haglund (m)

Göran Allmér (m)

Birger Hagård (m)

Ulf Melin (m)

Hans Dau (m)

Rune Rydén (m)

Elisabeth Fleetwood (m)